

Van İli Merkez İlçe ve Köylerinde Yetiştirilen Bazı Üzüm Çeşitlerinin Ampelografik Özelliklerinin Belirlenmesi

Feyza ERSAYAR¹ Ahmet KAZANKAYA¹ Adnan DOĞAN² Cüneyt UYAK²

ÖZET: Bu çalışmada, Van Merkezine bağlı köylerde yetiştiriciliği yapılan Batman, Mersin, Alaköy, Bedar, Beyaz Üzüm(I), Karaboğa, Tayifi, Reşadiye, Şırnak, Al, Beyaz Üzüm(II), Niğde, Keçi Memesi ve Erciş üzüm çeşitlerinin ampelografik özellikleri belirlenmiştir. Bu üzüm çeşitlerinin tanımlanması için uluslararası kabul gören standartlar esas alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Ampelografi, Van, Üzüm çeşidi, Türkiye

Determination of Ampelographic Characters of Grape Cultivars Grown in the Central District and the Villages of Van

ABSTRACT: This study was carried out to determine the ampelographic characteristics of grape cultivars including Batman, Mersin, Alaköy, Bedar, Beyaz Üzüm (I), Karaboğa, Tayifi, Reşadiye, Şırnak, Al, Beyaz Üzüm (II), Niğde, Keçi Memesi and Erciş grown in Central district of Van, Turkey. For determination of the characteristics of grape varieties, internationally recognized standards were used.

Keywords: Ampelography, Van, Grape cultivar, Turkey

¹ Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Bahçe Bitkileri Bölümü, Van, Türkiye

² Yüzüncü Yıl Üniversitesi Özalp M.Y.O., Özalp, Van, Türkiye

Sorumlu Yazar/Corresponding Author: Adnan DOĞAN, adnandogan@hotmail.com

GİRİŞ

Kültür asma (*Vitis vinifera* L.) *Vitaceae* familyasının *Vitis* cinsinde yer alan en önemli türüdür. Dünya’da halen yetiştirilmekte olan üzüm çeşitlerinin %90’ından fazlası bu türe ait çeşitler veya bu çeşitlerin melezlerinden oluşmaktadır (Çelik ve ark., 1998).

Asmanın ve bağcılık kültürünün anavatanı olarak kabul edilen ülkemiz, son derece uygun ekolojik koşullara sahip olması nedeniyle çok geniş bir çeşit ve tip zenginliğine, dolayısıyla büyük bir asma gen potansiyeline sahiptir. Ülkemiz bağcılığının geliştirilmesi ve milli ekonomimize olan katkısının daha yüksek düzeylere ulaştırılması, öncelikle sahip olduğumuz asma gen potansiyelinin belirlenmesi, korunması ve değerlendirilmesine yönelik olarak yapılan çalışmalara gereken önemin verilmesiyle mümkündür (Kara, 1990). Son yıllarda çeşitli nedenlerle ülkemiz bağ sahalarında sürekli bir azalma olduğu gözlenmektedir. Bu durum, henüz tanımlanması bile yapılmamış üzüm genetik kaynaklarının yok olma tehlikesini gündeme getirmektedir (Ecevit ve Kelen, 1999). 1977 ve 1986 yıllarında meyve ve bağ genetik kaynakları ile ilgili yapılan envanter çalışmaları sonucunda çeşitli kuruluşlarda muhafaza edilmekte olan yerli meyve, üzüm çeşit ve tiplerinin %19.26 oranında elden çıkarak kaybolduğu anlaşılmıştır (Tan, 1992). Bu kadar kısa bir sürede böyle bir kaybın olması bitki gen kaynaklarımızın tanımlanması ve korunmasına yönelik çalışmaların önemini ortaya koymaktadır.

Ampelografi, asmanın tanımlanması ile uğraşan bir bilim dalıdır (Oraman, 1963). Dünyada ampelografik çalışmalar 17. yy’ın ikinci yarısından itibaren başlamış ve günümüze kadar birçok araştırmacı (Galet ve Precis, 1976; Bowers ve ark., 1993; Schneider ve Mannini, 1994) kendi ülkelerinde yetişen üzüm çeşitlerinin özelliklerini ortaya koymuşlardır. Bu çalışmalar günümüzde de var olan asma gen potansiyelinin ortaya çıkarılması ve mevcut populasyon içinden farklı değerlendirme amaçlarına uygun üzüm çeşitlerinin belirlenmesine yönelik olarak sürdürülmektedir. Türkiye’de bu konuda ilk çalışma Oraman (1937) tarafından yapılmış olup, birçok araştırmacı ile günümüze kadar süregelmiştir.

Bu çalışma ile Van merkez ilçe ve köylerinde yetiştirilen üzüm çeşitlerinin uluslararası standartlara göre tanımlanması amaçlanmıştır.

MATERYAL VE METOT

Materyal

Bu araştırma, 2008–2009 yılları arasında Van merkez ilçe ve köylerindeki üretici bağlarında yürütülmüştür. Üzerinde çalışılan çeşitlere ait örnekler verim çağında ve kendi kökleri üzerinde yetiştirilen sağlıklı omcalardan alınmıştır. Araştırma, yörede yetiştirilen ve bölge halkı tarafından Batman, Mersin, Alaköy, Bedar, Beyaz Üzüm(I), Karaboğa, Tayifi, Reşadiye, Şırnak, Al, Beyaz Üzüm(II), Niğde, Keçi Memesi ve Erciş olarak adlandırılan 14 üzüm çeşidi üzerinde yürütülmüştür.

Metot

Üzüm çeşitlerinin ampelografik özelliklerinin belirlenmesinde uluslararası yöntem birliği sağlamak amacıyla IBPGR (International Board For Plant Genetic Resources), OIV (Office International de la Vigne et du Vin) ile UPOV (International Union for the Protection of New Varieties of Plants) tarafından ortaklaşa kabul edilen ve 1983 yılında “Descriptors for Grape” adı altında yayınlanan ve birbirini tamamlayıcı nitelikte iki tanımlama sisteminden oluşan tanımlama normlarından yararlanılmıştır (Anonim, 1983). Bu çalışmada ağırlıklı olarak yukarıda sözü edilen yöntemin ilk aşamasını oluşturan “Tanımlama ve Ön Değerlendirme” verilerine ait kriterler esas alınarak üzerinde çalışılan üzüm çeşitlerinin ampelografik özellikleri belirlenmiştir (Çizelge 1). Kuru madde ve asit içeriği ile salkım ve tane boyu gibi karakterlerin saptanmasında ise “İleri Tanımlama ve Değerlendirme Verileri” esas alınmıştır.

Tanıtıcı karakterlerden ölçüme dayalı olanlar için ortalama değerler standart hatalarıyla beraber verilmiştir. Söz konusu “Tanımlama ve Ön Değerlendirme” verilerini oluşturan yöntemlere ait şekil ve özellikler tanımlanan uluslar arası kriterler ve ülkemizde yapılan çalışmalar doğrultusunda belirlenmiştir (Anonim 1989;2001, İltar ve Uzun 1988; Demir 1987; Kara 1990; Altın 1991; Kelen ve Tekintaş 1991; Gürsöz 1993; Aktepe 1994; Ecevit ve Kelen 1999; Çoban ve Küey 2006).

Çizelge 1. OIV kod sistemi kapsamında incelenen özellikler

OIV Kod	Açıklama	OIV Kod	Açıklama	OIV Kod	Açıklama
001	Sürgün ucunun şekli	076	Dişlerin şekli	205	Tane sayısı
002	Sürgün ucunda antosiyanin dağılımı	077-1	Dişlerin uzunluğu (N2)	206	Salkım sapı uzunluğu
003	Sürgün ucunda antosiyanin yoğunluğu	077-2	Dişlerin uzunluğu (N4)	207	Salkım sapının odunlaşması
004	Sürgün ucunda yatık tüyler	078-1	Diş uzunluğunun genişliğine oranı (N2)	220	Büyüklik
005	Sürgün ucunda dik tüyler	078-2	Diş uzunluğunun genişliğine oranı (N4)	221-1	Uzunluk
006	Sürgünlerin habitusu	079	Sap cebinin açıklık derecesi	221-2	Genişlik
007	Boğum aralarının sırt tarafının rengi	080	Sap cebinin esas şekli	222	Büyükliğin birörnekliliği
008	Boğum aralarının karın tarafının rengi	081	Sap cebinin özellikleri	223	Şekil
009	Boğumların sırt tarafının rengi	082	Üst yan ceplerin genel şekli	224	Enine kesit
010	Boğumların karın tarafının rengi	083	Üst yan ceplerin esas şekli	225	Kabuk rengi
011	Boğumlardaki dik tüyler	084	Alt yüzünde ana damarlar arasında yatık tüyler	226	Kabuk renginin birörnekliliği
012	Boğum aralarındaki dik tüyler	085	Alt yüzünde ana damarlar arasında dik tüyler	227	Pus tabakası
013	Boğumlardaki yatık tüyler	086	Alt yüzünde ana damarlar üzerinde yatık tüyler	229	Hilum
014	Boğum aralarındaki yatık tüyler	087	Alt yüzünde ana damarlar üzerinde dik tüyler	230-231	Meyve etinin rengi
015	Kışlık gözlerde antosiyanin yoğunluğu	088	Üst yüzünde ana damarlar üzerinde yatık tüyler	232	Meyve etinin sululuğu
016	Sülüklerin sürgündeki dizilişi	089	Üst yüzünde ana damarlar üzerinde dik tüyler	234-235	Meyve eti sertliği
017	Sülüklerin uzunluğu	090	Yaprak sapında yatık tüyler	238	Tane sapı uzunluğu
051	Üst yüzün engi	091	Yaprak sapında dik tüyler	241	Çekirdeklilik durumu
052	Antosiyanin yoğunluğu	092	Yaprak sapının uzunluğu	242-1	Çekirdeğin uzunluğu
053	Damar aralarında yatık tüyler	093	Yaprak sapının orta damara oranı	242-2	Çekirdeğin eni
054	Damar aralarında dik tüyler	101	Enine kesit	243	Çekirdeğin ağırlığı
055	Ana damarlarda yatık tüyler	102	Yüzey	244	Çekirdeğin sırt tarafında enine oluklar
056	Ana damarlarda dik tüyler	103	Ana renk	301	Kış gözlerinin %50'sinin uyanma zamanı
065	Büyüklik	104	Lentisel	302	Tam (%50) çiçeklenme zamanı
066	Uzunluk	105	Boğumlarda dik tüyler	303	Ben düşme zamanı
067	Ayanın şekli	106	Boğum aralarında dik tüyler	304	Meyvenin tam olgunluk zamanı
068	Dilim sayısı	151	Cinsiyet	351	Sürgünün büyüme gücü
069	Üst yüzün rengi	152	İlk çiçek salkımının çıktığı boğum	353	Boğum aralarının uzunluğu
070	Üst yüzündeki ana damarların antosiyanin renklenmesi	153	Sürgün başına çiçek salkımı sayısı	354	Boğum aralarının orta kısmının çapı
071	Alt yüzündeki ana damarların antosiyanin renklenmesi	154	İlk çiçek salkımının uzunluğu	502	Salkım ağırlığı
072	Ayada ikincil ve üçüncül damarlar arasında kıvrılma	201	Sürgün başına üzüm salkımı sayısı	503	Tane ağırlığı
073	Ayada birincil ve ikincil damarlar arasında dalgalanma	202	Büyüklik	505	Şıradaki (%) kuru madde
074	Ayanın profili	203	Uzunluk	506	Şıradaki asit
075	Üst yüzün kabarıklığı	204	Sıklık		

SONUÇ VE TARTIŞMA

Yörede yetiştirilen üzüm çeşitlerine ait ampelografik özellikler belirlenerek Çizelge 2’de sunulmuştur. Üzüm çeşitlerinin sürgün, genç yaprak, olgun yaprak, çiçek, salkım, tane, çekirdek ve fenolojik özellikler bakımından önemli farklılıklar gösterdikleri saptanmıştır.

Yörede yetiştirilen tüm üzüm çeşitlerinde sürgün ucu tipinin (OIV 001) “açık” oluşu, sülüklerin 2S+0+2S şeklinde kesikli olarak dizilmesi ve çekirdek kenarlarında çıkıntılarının olmaması bu çeşitlerin *Vitis vinifera* L. türüne ait olduklarını göstermektedir. *Vitis vinifera* L. türüne ait bu özellikler birçok araştırmacı tarafından ortaya konulmuştur (Galet ve Precis, 1976; Odabaş, 1984; Marasalı, 1986; Çelik, 1989; Kelen, 1991; Aktepe, 1994; Kaplan, 1994; Akın, 1995; Ecevit ve Kelen, 1999; Çoban ve Küey, 2006).

Van ili kapsamında Kelen (1991)’in yapmış olduğu ampelografik çalışmada 1’i kırmızı (Kırmızı), 3’ü siyah (Erciş, Kalın Kabuk, Küçük Siyah) ve 7’si Beyaz (Şilfoni, Tüylü Yaprak, İnce kabuk, Beyaz Topak, Keçi Memesi, Ufak Beyaz ve Seyrek Salkım) olmak üzere toplam 11 üzüm çeşidinin ampelografik özellikleri belirlemiştir. Kelen (1991)’in Van merkez ilçe ve köylerinde Keçi Memesi, Ufak Beyaz, Seyrek Salkım ve Küçük Siyah olmak üzere dört çeşit belirlediği; yaptığımız çalışmada belirlenen Keçi Memesi üzüm çeşidinin Kelen (1991) belirttiği Keçi Memesi’yle herhangi bir benzerliğinin bulunmadığı belirlenmiştir. Belirlediğimiz Reşadiye üzüm çeşidinin Kelen (1991) ‘de belirtilen Şilfoni, Al üzüm çeşidinin Kelen (1991) ‘de belirtilen Küçük Siyah, Karaboğa üzüm çeşidinin Kelen (1991) ‘de belirtilen Beyaz Topak bazı özellikler açısından paralellik olmakla birlikte tamamen benzerliğinin olmadığı belirlenmiştir. Kelen (1991) ‘de belirtilen Erciş üzüm çeşidi ile bizim belirlemiş olduğumuz Erciş üzüm çeşidinin pekçok özellikler açısından aralarında paralellik bulunduğunu tespit edilmiştir.

Sürgün ucu antosiyanin renginin çeşit tanımlamasında önemli bir kriter olduğu ve renk tonunun çeşitlere göre değişebileceği birçok araştırmacı tarafından bildirilmektedir (Gürsöz, 1993; Kaplan, 1994). Nitekim bu araştırmada ele alınan çeşitler sürgün ucu antosiyanin varlığı bakımından farklılıklar göstermiştir. Sürgün ucunda antosiyanin yoğunluğu (OIV 003) Reşadiye, Niğde, Erciş çeşitlerinde “yok”, Mersin, Beyaz Üzüm (I)’de “çok zayıf”, Batman, Tayifi, Şırnak, Al, Keçi Memesi çeşitlerinde “zayıf” olarak gerçekleşirken, Alaköy,

Bedar, Beyaz Üzüm(II) çeşitlerinde “orta” ve Karaboğa çeşidinde de “çok kuvvetli” olarak belirlenmiştir. Sürgün ucunda yatık tüyler (OIV 004) bakımından altı çeşit “yok”, dört çeşit “çok seyrek”, iki çeşit “seyrek”, iki çeşit “orta” sınıfına girmiştir. Sürgün ucundaki dik tüyler (OIV 005) tüm çeşitlerde “yok” olarak tespit edilmiştir.

Sürgün habitusu bakımından (OIV 006) Mersin çeşidi “yatay”, Karaboğa çeşidi “yarı sarkık”, Şırnak, Beyaz Üzüm(II), Niğde ve Erciş çeşitleri “sarkık”, Al, Batman, Alaköy, Bedar ve Beyaz Üzüm(I) “yarı dik”, Reşadiye, Keçi Memesi ve Tayifi çeşitleri ise “dik” sınıfına girmişlerdir.

Boğumlardaki ve boğum aralarındaki dik tüyler (OIV 011-012) bakımından üç çeşit (Alaköy, Bedar ve Niğde) “çok seyrek” diğer 11 çeşit ise “yok” sınıfına girmiştir. Boğumlardaki ve boğum aralarındaki yatık tüyler (OIV 013-014) Beyaz Üzüm(II)’de “çok seyrek” diğer 13 çeşitte “yok” olduğu tespit edilmiştir.

Genç yaprak üst yüz renginin (OIV 051) dört çeşitte “yeşil”, diğer 10 çeşitte “bronz renkli yeşil” olduğu belirlenmiştir. Antosiyanin yoğunluğu (OIV 052) açısından yapılan değerlendirmede dört çeşidin “yok”, altı çeşidin “çok zayıf”, üç çeşidin “zayıf ve bir çeşidin ise “orta” skala değerine sahip oldukları görülmüştür. Genç yapraklardaki antosiyanin yoğunluğunun vejetasyon periyodunun ilerlemesiyle ve sürgün ucundan aşağıya doğru inildikçe hızla azaldığı gözlenmiştir. Benzer sonuçlar bazı araştırmacılar tarafından da bildirilmektedir (İlter ve Uzun, 1988; Kara, 1990; Ecevit ve Kelen 1999; Çoban ve Küey, 2006).

Damar aralarındaki yatık tüy yoğunlukları (OIV 053) 11 çeşitte “yok”, üç çeşitte “çok seyrek” olarak bulunmuştur. Damar aralarındaki dik tüyler (OIV 054) bakımından Mersin çeşidi “çok seyrek”, diğer 13 çeşit ise “yok” skala değerini almışlardır. Ana damarlar üzerindeki yatık tüyler (OIV 055) bakımından sekiz çeşit “yok”, üç çeşit “çok seyrek”, iki çeşit “seyrek”, Reşadiye çeşidi ise “orta” sınıfına girmişlerdir. Ana damarlar üzerindeki dik tüyler (OIV 056) bakımından ikişer çeşit “çok seyrek” ve “seyrek” değerini alırken diğer çeşitlerin “yok” skala değerine sahip oldukları görülmüştür.

Yaprak eninin boyu ile çarpımı sonucu bulunan yaprak alanı bakımından çeşitlerin ikisi “küçük”, 11’i “orta”, biri ise “büyük” sınıfta yer almıştır. Yaprak ayasının şekli (OIV 067) bakımından iki çeşit “kama”,

Çizelge 2. Van Merkez İlçe ve köylerinde yetiştirilen üzüm çeşitlerine ait ampelografik özellikler

OIV	Batman	Mersin	Alaköy	Bedar	Be Yaz Üzüm(I)	Karaböğe	Tayıfı	Resadiye	Sırnak	Al	Be Yaz Üzüm(II)	Niğde	Keçi Memesi	Erciş
1	Açık	Açık	Açık	Açık	Açık	Açık	Açık	Açık	Açık	Açık	Açık	Açık	Açık	Açık
2	Kismen	Kismen	Kismen	Kismen	Kismen	Kismen	Kismen	Yok	Kismen	Yok	Kismen	Kismen	Kismen	Yok
3	Zayıf	Çok Zayıf	Orta	Orta	Çok Zayıf	Çok kuvvetli	Zayıf	Yok	Zayıf	Yok	Orta	Yok	Zayıf	Yok
4	Çok Seyrek	Orta	Çok Seyrek	Yok	Yok	Orta	Seyrek	Seyrek	Yok	Yok	Çok Seyrek	Yok	Yok	Çok Seyrek
5	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
6	Yarı dik	Yarı dik	Yarı dik	Yarı dik	Yarı dik	Yarı sarkık	Dik	Dik	Sarkık	Yarı dik	Sarkık	Sarkık	Dik	Sarkık
7	K.C.Y.	Yeşil	K.C.Y.	Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil	K.C.Y.	Yeşil
8	K.C.Y.	Yeşil	K.C.Y.	Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil	K.C.Y.	Yeşil
9	K.C.Y.	Yeşil	K.C.Y.	Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil
10	K.C.Y.	Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil
11	Yok	Yok	Çok Seyrek	Çok Seyrek	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Çok Seyrek	Yok	Yok
12	Yok	Yok	Çok Seyrek	Çok Seyrek	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Çok Seyrek	Yok	Yok
13	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
14	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Çok Seyrek	Yok	Yok	Yok
15	Orta	Çok zayıf	Orta	Çok zayıf	Orta	Orta	Orta	Orta	Zayıf	Zayıf	Orta	Zayıf	Orta	Orta
16	Kesikli	Kesikli	Kesikli	Kesikli	Kesikli	Kesikli	Kesikli	Kesikli	Zayıf	Kesikli	Kesikli	Kesikli	Kesikli	Kesikli
17	Orta	Kısa	Orta	Orta	Uzun	Kısa	Kısa	Kısa	Çok Kısa	Kısa	Kısa	Kısa	Kısa	Kısa
17	18.70±4.21	12.56±5.09	21.36±9.18	19.51±6.54	23.11±5.39	13.63±3.78	13.28±4.11	11.85±5.12	10.32±2.59	12.28±6.16	13.56±5.21	11.62±5.15	14.10±6.18	14.36±5.25
51	B.R.Yeşil	B.R.Yeşil	B.R.Yeşil	B.R.Yeşil	B.R.Yeşil	B.R.Yeşil	B.R.Yeşil	Yeşil	B.R.Yeşil	B.R.Yeşil	B.R.Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil
52	Çok zayıf	Çok zayıf	Çok zayıf	Çok zayıf	Zayıf	Zayıf	Orta	Yok	Çok zayıf	Çok zayıf	Zayıf	Yok	Yok	Yok
53	Yok	Çok seyrek	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Çok Seyrek	Yok	Yok	Çok seyrek	Yok	Yok	Yok
54	Yok	Çok seyrek	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
55	Çok seyrek	Çok seyrek	Yok	Yok	Yok	Seyrek	Seyrek	Orta	Yok	Yok	Çok seyrek	Yok	Yok	Yok
56	Seyrek	Seyrek	Çok seyrek	Çok seyrek	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
65	Orta	Orta	Kılıçlık	Orta	Orta	Orta	Büyük	Orta	Orta	Orta	Orta	Kılıçlık	Orta	Orta
65	203.14±24.28	189.82±32.44	147.84±31.96	151.42±26.22	189.92±44.63	208.7±36.11	226.4±79.9	180.75±48.59	193.21±23.56	160.82±22.84	216.93±84.22	115.69±28.37	185.23±20.15	168.46±26.14
66	Orta	Orta	Kısa	Kısa	Kısa	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	Kısa	Kısa	Kısa
66	14.02±2.19	13.58±4.17	11.28±3.76	11.30±3.52	14.81±2.54	15.2±3.81	15.5±4.57	14.46±4.51	15.04±3.86	13.40±4.19	16.11±5.32	10.52±1.47	11.83±3.26	12.26±3.12
67	Yuvarlak	Beşgen	Beşgen	Beşgen	Kalp	Kalp	Kalp	Kalp	Kalp	Beşgen	Kalp	Kama	Beşgen	Kama
68	Beş	Beş	Beş	Beş	Beş	Beş	Beş	Beş	Beş	Beş	Beş	Beş	Üç	Beş
69	Açık yeşil	Açık yeşil	Koyu yeşil	Açık yeşil	Açık yeşil	Koyu yeşil	Açık yeşil	Koyu yeşil	Açık yeşil	Açık yeşil	Koyu yeşil	Koyu yeşil	Koyu yeşil	Koyu yeşil
70	Yok	Çok zayıf	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Çok zayıf	Yok
71	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Çok zayıf	Yok
72	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
73	Sa.sapa y.k.	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
74	İçe kıvrık	Düze yakın	Düz	Düz	Düze yakın	Düze yakın	Düze yakın	Düze yakın	Düze yakın	Düze yakın	İçe Kıvrık	Düze yakın	Düz	Düze yakın
75	Yok	Orta	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Çok Zayıf	Yok	Çok Zayıf
76	HİTDHİTD.K	HİTDHİTD.K	HİTDHİTD.K	HİTDHİTD.K	HİTDHİTD.K	HİTDHİTD.K	HİTDHİTD.K	HİTDHİTD.K	HİTDHİTD.K	HİTDHİTD.K	HİTDHİTD.K	HİTDHİTD.K	HİTDHİTD.K	HİTDHİTD.K
077-1	Kısa	Kısa	Orta	Orta	Orta	Kısa	Kısa	Kısa	Kısa	Orta	Kısa	Kısa	Orta	Kısa
077-1	8.89±1.15	7.63±2.33	12.16±2.20	10.14±1.21	11.24±2.56	6.14±2.16	8.64±2.17	5.78±1.14	4.76±0.90	13.18±1.56	6.53±1.39	7.13±1.09	9.60±1.83	7.46±1.39
077-2	Kısa	Kısa	Orta	Orta	Kısa	Orta	Orta	Kısa	Kısa	Orta	Kısa	Orta	Orta	Orta
077-2	6.10±1.83	5.6±2.19	8.70±2.58	11.80±2.12	7.97±1.32	10.56±2.78	8.71±2.36	6.02±0.87	6.28±1.2	8.23±0.98	7.16±1.19	10.12±1.96	8.75±1.64	6.54±1.83
078-1	Uzun	Uzun	Uzun	Orta	Orta	Orta	Orta	Kısa	Kısa	Orta	Orta	Kısa	Orta	Kısa
078-1	1.11±0.07	1.20±0.07	1.33±0.08	0.80±0.07	0.86±0.08	0.54±0.05	0.68±0.08	0.53±0.09	0.45±0.07	0.97±0.08	0.65±0.09	0.59±0.09	0.69±0.09	0.58±0.07
078-2	Orta	Kısa	Uzun	Uzun	Uzun	Uzun	Orta	Kısa	Orta	Orta	Orta	Uzun	Orta	Orta
078-2	0.85±0.07	0.56±0.08	0.93±0.26	0.93±0.08	0.92±0.07	0.96±0.09	0.96±0.06	0.59±0.07	0.86±0.1	0.61±0.07	0.77±0.08	0.98±0.07	0.63±0.07	0.85±0.09

Çizelge 2. Van Merkez ilçe ve köylerinde yetiştirilen üzüm çeşitlerine ait ampelografik özellikler (devam)

OIV	Batman	Mersin	Alaköy	Bedar		Beyaz Üzüm(I)		Karabağ	Tayifi	Resadiye	Şırnak	Al	Beyaz Üzüm(II)		Kıç Memesi	Eriş	
				Geniş açk	Geniş açk	Geniş açk	Geniş açk						Geniş açk	Geniş açk			
79	Hafif açk	Yan açk	Geniş açk	Geniş açk	Geniş açk	Geniş açk	Geniş açk	Geniş açk	Geniş açk	Yarı açk	Hafif açk	Geniş açk	Geniş açk	Geniş açk	Geniş açk	Geniş açk	Geniş açk
80	U	V	U	U	U	V	V	V	V	Yarı açk	V	U	U	U	U	U	U
81	S.C.K.DışV.	Yok	Yok	Yok	Yok	S.C.K.DışV.	S.C.K.DışV.	S.C.K.DışV.	S.C.K.DışV.	S.C.K.DışV.	S.C.K.DışV.	S.C.K.DışV.	Yok	Yok	Yok	Yok	S.C.K.DışV.
82	D.K.Ü.	Açk	D.H.Ü.	D.H.Ü.	D.H.Ü.	D.H.Ü.	D.H.Ü.	D.H.Ü.	D.H.Ü.	Açk	D.H.Ü.	D.H.Ü.	Kapalı	Kapalı	Açk	Açk	D.H.Ü.
83	V	U	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
84	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
85	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
86	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
87	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
88	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
89	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
90	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
91	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
92	Kısa	Orta	Çok kısa	Çok kısa	Çok kısa	Çok kısa	Çok kısa	Çok kısa	Çok kısa	Çok kısa	Çok kısa	Kısa	Kısa	Kısa	Kısa	Kısa	Kısa
92	9,36±2,54	10,58±2,93	5,48±1,50	6,09±0,54	6,51±1,20	6,40±1,13	7,40±2,1	6,57±1,84	6,57±1,84	6,57±1,84	6,40±1,76	7,44±1,22	7,60±1,12	12,4±3,28	6,34±2,16	8,14±2,54	8,14±2,54
93	Eşit	Eşit	Daha kısa	Daha kısa	Çok daha kısa	Daha kısa	Daha kısa	Daha kısa	Daha kısa	Daha kısa	Daha kısa	Daha kısa	Daha kısa	Eşit	Eşit	Eşit	Daha kısa
93	0,91±0,4	0,93±0,09	0,60±0,08	0,54±0,07	0,48±0,09	0,53±0,09	0,59±0,11	0,54±0,09	0,54±0,09	0,54±0,09	0,51±0,07	0,56±0,12	0,75±0,18	1,12±2,13	0,89±0,09	0,74±0,06	0,74±0,06
101	Eliptik	Eliptik	Yuvarlak	Yuvarlak	Eliptik	Yuvarlak	Yuvarlak	Yuvarlak	Yuvarlak	Yuvarlak	Eliptik	Eliptik	Yuvarlak	Yuvarlak	Eliptik	Eliptik	Yuvarlak
102	Çizgili	Çizgili	Çizgili	Çizgili	Çizgili	Çizgili	Çizgili	Çizgili	Çizgili	Çizgili	Çizgili	Çizgili	Çizgili	Çizgili	Çizgili	Çizgili	Çizgili
103	S.K.	S.K.	K.K.	K.K.	K.K.	K.K.	K.K.	K.K.	K.K.	S.K.	S.K.	S.K.	S.K.	S.K.	S.K.	S.K.	S.K.
104	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
105	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
106	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
151	EGD	Erdişi	Erdişi	Erdişi	Erdişi	MEFD	Erdişi	Erdişi	Erdişi	Erdişi	Erdişi	Erdişi	Erdişi	Erdişi	Erdişi	Erdişi	Erdişi
152	3-4 Boğ.	3-4 Boğ.	5+ Boğ.	3-4 Boğ.	5+ Boğ.	5+ Boğ.	5+ Boğ.	5+ Boğ.	5+ Boğ.	5+ Boğ.	3-4 Boğ.	3-4 Boğ.	3-4 Boğ.	3-4 Boğ.	3-4 Boğ.	3-4 Boğ.	3-4 Boğ.
153	İki	Bir	İki	Bir	İki	İki	İki	İki	İki	İki	İki	İki	İki	İki	Bir	İki	İki
153	1,22±0,66	0,89±0,12	1,24±0,62	1,00±0,51	1,18±0,82	1,26±0,80	1,28±0,36	1,24±0,56	1,24±0,56	1,48±0,35	1,48±0,35	1,16±0,23	1,39±0,62	1,11±0,82	1,00±0,62	1,62±2,84	1,62±2,84
154	Orta	Orta	Orta	Uzun	Orta	Orta	Orta	Kısa	Kısa	Kısa	Kısa	Orta	Orta	Orta	Kısa	Orta	Orta
154	16,63±4,27	19,76±8,23	17,92±6,18	18,75±4,12	15,20±2,37	16,30±4,57	14,82±4,2	10,75±2,94	10,75±2,94	10,79±3,56	14,12±3,81	15,32±4,85	15,32±4,85	13,62±6,45	8,15±2,56	13,78±2,84	13,78±2,84
201	İki	Bir	İki	Bir	İki	İki	İki	İki	İki	İki	İki	İki	İki	İki	Bir	İki	İki
202	Büyük	Orta	Küçük	Orta	Küçük	Orta	Orta	Çok Küçük	Çok Küçük	Küçük	Küçük	Çok büyük	Çok büyük	Küçük	Küçük	Küçük	Orta
202	290,70±56,14	218,33±72,51	175,7±8,02	231,10±30,2	167,34±29,05	208,70±66,25	213,00±76,83	141,25±26,58	141,25±26,58	161,00±28,11	337,50±36,92	307,56±92,17	307,56±92,17	184,13±24,22	255,72±92,80	255,72±92,80	255,72±92,80
203	Uzun	Orta	Orta	Orta	Kısa	Orta	Orta	Kısa	Kısa	Kısa	Kısa	Orta	Çok uzun	Orta	Kısa	Orta	Orta
203	23,66±4,82	21,00±5,85	17,50±8,95	21,28±9,56	15,51±4,29	19,30±2,54	17,50±4,63	17,75 cm ±4,21	17,75 cm ±4,21	14,66 ±3,94	21,33±6,78	24,13±9,22	24,13±9,22	18,75±7,62	15,39±4,67	21,34±8,15	21,34±8,15
204	Seyrek	Seyrek	Çok sık	Orta	Çok sık	Sık	Seyrek	Orta	Orta	Orta	Orta	Çok Sık	Çok Sık	Orta	Orta	Çok Sık	Çok Sık
205	Az	Az	Fazla	Orta	Fazla	Fazla	Az	Az	Az	Az	Az	Az	Orta	Az	Az	Orta	Orta
205	86,50±18,26	105,00±24,30	3,25±1,18	146,38±23,14	178,09±33,41	190,33±20,09	65,00±24,00	85,00±10,0	85,00±10,0	55,00±10,0	110,60±35,63	145,57±53,21	145,57±53,21	115,00±	86,00±5,20	125,42±30,12	125,42±30,12
206	Orta	Kısa	Kısa	Orta	Kısa	Orta	Uzun	Orta	Orta	Orta	Kısa	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta
206	6,88±1,05	4,47±1,24	3,25±1,18	6,46±2,30	5,76±1,76	6,88±0,05	9,26±2,60	6,24±2,10	6,24±2,10	4,12±1,34	4,56±1,21	6,54±1,65	6,54±1,65	7,25±2,16cm	4,69±2,10	6,88±1,05	6,88±1,05
207	Kuvvetli	Orta	Orta	Orta	Zayıf	Kuvvetli	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	Kuvvetli
220	Büyük	Büyük	Orta	Büyük	Orta	Büyük	Büyük	Büyük	Büyük	Büyük	Büyük	Çok büyük	Çok büyük	Büyük	Büyük	Büyük	Orta
220	388,59±46,17	285,52±64,8	188,53±38,27	62,10±82,14	265,45±49,56	325,91±47,58	379,18±65,12	294,68±59,92	294,68±59,92	348,01±63,71	484,3±78,2	490,08±30,45	490,08±30,45	273,90±	545,9±98,2	177,71±46,17	177,71±46,17
221-1	Uzun	Orta	Kısa	Uzun	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	Kısa	Kısa
221-1	22,18±4,14	17,79±3,51	14,48±3,93	18,54±3,78	17,06±3,20	18,54±1,19	22,49±6,04	18,71±13,89	18,71±13,89	23,61±6,46	23,61±6,46	16,59±3,87	16,59±3,87	25,45±9,38	25,45±9,38	14,59±4,88	14,59±4,88
221-2	Orta	Orta	Dar	Enli	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	Enli	Enli	Enli	Enli	Enli	Enli	Dar	Dar
221-2	17,52±6,12	16,05±3,73	13,02±2,37	19,23±1,42	15,56±6,96	17,52±1,51	16,86±4,99	17,52±12,07	17,52±12,07	18,23±7,20	20,69±3,84	18,31±3,26	18,31±3,26	18,51±3,58	22,79±8,81	13,18±4,84	13,18±4,84
222	Bir örnek değil	Bir örnek değil	Bir örnek	Bir örnek	Bir örnek değil	Bir örnek	Bir örnek	Bir örnek	Bir örnek	Bir örnek	Bir örnek	Bir örnek değil	Bir örnek değil	Bir örnek değil	Bir örnek değil	Bir örnek	Bir örnek

Çizelge 2. Van Merkez ilçe ve köylerinde yetiştirilen üzüm çeşitlerine ait ampelografik özellikler (devam)

OIV	Batman	Mersin	Alaköy	Bedar	Beşaz Üzümlü (I)	Karaböğçe	Tayfeli	Resadiye	Şırnak	AI	Beşaz Üzümlü (II)	Niğde	Keçi Memesi	Ercis
223	En. Yum. Şek. Yüvarlak	Yüvarlak	Yüvarlak	Yüvarlak	En. Yum. Şek. Kısa oval	Kısa oval	Uzun oval	Yumurta	Hafif Basık	Yüvarlak	Hafif basık	Hafif Basık	En. Yum. Şek. Yüvarlak değil	Hafif Basık
224	Yüvarlak	Yüvarlak	Yüvarlak	Yüvarlak	Yüvarlak değil	Yüvarlak	Yüvarlak	Yüvarlak	Yüvarlak	Yüvarlak	Yüvarlak değil	Yüvarlak	Yüvarlak değil	Yüvarlak
225	Yeşil-sarı	Yeşil-sarı	K. Kırmızı-mor	K. Kırmızı-mor	Yeşil-sarı	Yeşil-sarı	K. Kırmızı-mor	Yeşil-sarı	Yeşil-sarı	K. Kırmızı-mor	Yeşil-sarı	KKırmızı-mor	Yeşil-sarı	KKırmızı-mor
226	Bir örnek	Bir örnek	Bir örnek	Bir örnek	Bir örnek değil	Bir örnek	Bir örnek değil	Bir örnek	Bir örnek değil	Bir örnek	Bir örnek	Bir örnek	Bir örnek değil	Bir örnek
227	Orta	Zayıf	Kuvvetli	Orta	Zayıf	Zayıf	Kuvvetli	Orta	Orta	Orta	Zayıf	Kuvvetli	Orta	Kuvvetli
229	Az belirgin	Az belirgin	Az belirgin	Az belirgin	Az belirgin	Belirgin	Az belirgin	Belirgin	Belirgin	Az belirgin	Az belirgin	Az belirgin	Az belirgin	Belirgin
230-231	Renksiz	Renksiz	Renksiz	Renksiz	Renksiz	Renksiz	Renksiz	Renksiz	Renksiz	Renksiz	Renksiz	Renksiz	Renksiz	Renksiz
232	+ Sulu	+ Sulu	+ Sulu	+ Sulu	+ Sulu	+ Sulu	+ Sulu	+ Sulu	+ Sulu	+ Sulu	+ Sulu	+ Sulu	+ Sulu	+ Sulu
234-235	Yumuşak	Yumuşak	Orta	Orta	Yumuşak	Sert	Orta	Orta	Orta	Yumuşak	Yumuşak	Yumuşak	Orta	Yumuşak
238	Kısa	Kısa	Çok kısa	Çok uzun	Kısa	Kısa	Kısa	Kısa	Çok Kısa	Kısa	Kısa	Çok kısa	Kısa	Kısa
238	9,06±2,33	7,35±3,11	4,06±0,51	8,56±1,12	7,12±2,15	6,76±2,25	9,26±1,78	6,83±2,07	5,28±2,03	9,26±3,18	7,01±2,41	4,99±2,01	6,61±4,34	3,85±1,66
241	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var
242-1	Orta	Orta	Orta	Uzun	Orta	Orta	Orta	Uzun	Orta	Orta	Orta	Uzun	Orta	Uzun
242-1	5,87±0,78	6,12±1,13	6,18±0,44	7,19±0,72	5,48±0,40	6,23±0,034	5,09±0,30	6,77±0,04	6,11±1,41	6,89±1,23	5,26±1,28	6,79±0,63	(6,22±0,49)	(6,80±0,90)
242-2	Enli	Orta	Orta	Enli	Çok enli	Çok enli	Orta	Çok enli	Orta	Çok enli	Çok enli	Enli	Enli	Enli
242-2	3,66±0,08	3,30±0,70	3,08±0,74	3,60±0,64	4,30±0,89	4,16±0,25	2,86±0,78	4,12±1,44	3,47±0,93	4,18±0,34	4,31±1,13	3,83±0,74	3,97±0,69	(3,83±1,59)
243	Orta	Düşük	Düşük	Orta	Orta	Düşük	Orta	Yüksek	Orta	Orta	Yüksek	Orta	Çok Yüksek	Çok Yüksek
243	43,21±7,56	32,11±6,07	26,16±2,54	40,36±6,18	41,2±5,13	32,53±2,46	37,12±5,82	5,24±9,52	34,12±6,21	43,26±10,17	52,76±19,21	46,82±17,26	68,21±20,64	72,38±26,85
244	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
301	1-8,05,09	5-12,05,09	5-10,05,09	1-08,05,09	1-08,05,09	7-12,05,09	1-18,05,09	6,05,09	1-08,05,09	8-12,05,09	8-12,05,09	8-12,05,09	1-08,05,09	6-11,05,09
302	5-15,06,09	10-18,06,09	5-15,06,09	13-20,06,09	5-15,06,09	10-18,06,09	15-20,06,09	8-18,06,09	9-18,06,05	15-22,06,09	8-15,06,09	5-15,06,09	5-15,06,09	8-15,06,09
303	3-12,08,09	8-18,08,09	8-16,08,09	13-20,08,09	5-12,08,09	8-14,08,09	03-12,08,09	6-18,08,09	3-12,08,09	5-12,08,09	5-18,08,09	3-12,08,09	3-12,08,09	5-18,08,09
304	5-15,09,09	20-25,09,09	14-20,09,09	15-25,09,09	21-30,09,09	21-30,09,09	21-30,09,09	15-25,09,09	21-30,09,09	25-30,09,09	25-30,09,09	19-25,09,09	11-20,09,09	18-24,09,09
351	58,19±8,72	63,92±13,22	55,60±13,71	64,82±15,32	60,86±12,11	75,30±29,00	56,62±21,34	48,85±15,22	46,70±12,85	66,20±29,53	49,26±26,85	43,69±18,73	59,46±20±19,70	63,30±25,34
353	Kısa	Kısa	Kısa	Orta	Kısa	Kısa	Orta	Kısa	Kısa	Kısa	Kısa	Kısa	Kısa	Kısa
353	64,23±16,41	83,70±32,22	85,52±14,20	127,8±21,7	73,45±13,01	65,89±26,15	108,15±21,92	71,56±20,38	56,17±18,21	58,92±15,41	64,85±16,52	70,30±26,25	78,4±13,20	77,51±11,30
354	ince	ince	ince	ince	ince	ince	ince	ince	ince	ince	ince	ince	ince	ince
354	6,02±0,72	6,43±0,61	6,23±1,14	5,87±1,29	7,15±0,97	6,28±2,11	7,30±1,39	6,04±0,97	5,78±1,96	6,02±1,22	5,39±1,67	5,69±1,34	7,46±1,30	6,50±1,30
502	Orta	Küçük	Orta	Büyük	Küçük	Küçük	Küçük	Küçük	Küçük	Orta	Küçük	Küçük	Orta	Küçük
502	400,83±174,7	98,66±91,70	308,35±5,1	664,75±165,92	273,10±120,20	267,60±15,18	290,75±69,50	236,00±58,60	270,53±75,60	382,96±121,90	283,22±120,20	234,75±89,62	363,30±41,45	212,25±94,70
503	Orta	Orta	Küçük	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta
503	4,27±1,82	3,54±0,96	2,19±1,00	5,47±1,10	5,27±3,80	4,00±0,42	3,93±2,30	2,95±2,20	3,80±1,00 g	3,56±1,30	5,27±1,80	2,84±1,50	4,75±1,60	2,80±1,65
505	Çok dışık	Düşük	Düşük	Düşük	Düşük	Düşük	Düşük	Düşük	Çok dışık	Çok Dışık	Düşük	Düşük	Çok dışık	Düşük
505	12,0	16,0	16,0	15,0	13,0	16,0	13,0	13,0	11,0	11,0	13,0	15,0	10,0	13,0
506	Çok Yüksek	Çok yüksek	Yüksek	Orta	Düşük	Düşük	Düşük	Çok Yüksek	Çok Yüksek	Yüksek	Yüksek	Yüksek	Çok Yüksek	Çok Yüksek
506	15,30	18,70	13,30	7,80	6,58	6,83	6,50	16,0	12,0	13,50	11,70	13,0	16,0	15,80

KÇY: Kırmızıyağızli yeşil, B.R.Yeşil: Bronz benekli yeşil, Sa. Sapa. Yk.: Sadece sapa yakın kısmında, H.I.T.D.H.I.T.D.K.: Her iki tarafı dış büyük kanşık, H.I.T.K.: Her iki tarafı konveks, H.I.T.D.: Her iki tarafı düz, Lop. Haf. ÜÜ: Loplara hafifçe üst üste, S.Ç.K. Diş. V: Sapa cebinin kenarında dişler var, D.K.Ü.Ü: Dilimlere hafifçe üst üste, D.H.Ü.Ü: Dilimler hafifçe üst üste, S.K: Sarımsı kah-verengi, K.K.: Koyu kahverengi, E.G.Ü.D: Erdişi görüntülü dişi, MEFD: Morfolojik erselik fizyolojik dişi, 5. + Bog- Beşinci boğum ve yukarısı, 3-4 Bog- Üçüncü-dördüncü boğum, En. Yum. Şek.: Enli yumurta şeklinde, K. Kırmızı mor: Koyu kırmızı mor.

beş çeşit “beşgen” altı çeşit “kalp” ve bir çeşit “yuvarlak” sınıfına girmiştir. Yaprığın dilim sayısı (OIV 068) Keçi Memesi üzüm çeşidinde üç diğer bütün çeşitlerde beş olarak tespit edilmiştir.

Olgun yaprağın üst yüzünün rengi (OIV 069) yedi çeşitte “açık yeşil”, yedi çeşitte de “koyu yeşil” olarak tespit edilmiştir. Yaprığın üst yüzündeki ana damarların antosiyanin renklenmesi (OIV 070) Keçi Memesi ve Mersin çeşitlerinde “çok zayıf” olarak gözlenirken diğer çeşitlerde “yok” olarak bulunmuştur. Yaprığın alt yüzündeki ana damarlarda antosiyanin renklenmesi (OIV 071) Keçi Memesi çeşidinde “çok zayıf” iken, diğer 13 çeşitte ise “yok” tur. Olgun yaprak dişlerinin şekli (OIV 076) üç çeşitte “her iki tarafı konveks”, yedi çeşitte “her iki taraf düz ve her iki taraf dış bükey karışık” dört çeşitte ise “her iki tarafı düz” olarak gözlenmiştir. N2 diş uzunluğu (OIV 077-1) dokuz çeşitte “kısa”, beş çeşitte ise “orta”dır. N4 diş uzunluğu (OIV 077-2) bakımından çeşitlerin altı’sı “kısa”, sekiz’i de “orta” sınıfına girmiştir.

Sap cebinin açıklık derecesi (OIV 079) dokuz çeşitte “geniş açık”, iki çeşitte “yarı açık”, iki çeşitte “hafif açık”, bir çeşitte ise “loplar hafifçe üst üste”dir. Sap cebinin esas şekli (OIV 080) beş çeşitte “V” diğer dokuz çeşitte “U” şeklindedir. Sap cebinin özelliği (OIV 081) altı çeşitte “sap cebinin kenarlarında dişler var” iken diğer sekiz çeşitte “yok”tur.

Asma tür ve çeşitlerinin tanımlanmasında olgun yaprak ayrı bir öneme sahiptir (Fidan, 1973; Fidan, 1975; Ecevit ve Kelen, 1999). Olgun yaprağın alt yüzünde ana damarlar arasında yatık tüyler (OIV 084) bakımından dört çeşidin “çok seyrek” diğer bütün çeşitlerin “yok” sınıfına girdikleri belirlenmiştir. Yaprak alt yüzünde ana damarlar arasındaki dik tüylerin (OIV 085) Beyaz Üzüm(I) çeşidinde “seyrek”, Mersin çeşidinde “çok seyrek” diğer tüm çeşitlerde ise “yok” olduğu gözlenmiştir. Alt yüzde ana damarlar üzerinde yatık tüyler (OIV 086) Reşadiye, Al, Beyaz Üzüm(II) ve Keçi Memesi çeşitlerinde “çok seyrek”, diğer çeşitlerde “yok” tur. Alt yüzde ana damarlar üzerinde dik tüyler (OIV 087) 12 çeşitte “yok” Karaboğa ve Keçi Memesi çeşitlerinde ise “yok” tur. Yaprak üst yüzünde ana damarlar üzerinde yatık ve dik tüyler açısından (OIV 088-089) tüm çeşitlerde görülen değer “yok”tur.

İncelenen üzüm çeşitlerinin hiçbirinde olgun yaprak sapında yatık tüylere (OIV 090) rastlanmamıştır. Yaprak sapındaki dik tüylerin (OIV 091) Mersin ve

Alaköy çeşitlerinde “çok seyrek” diğer çeşitlerin ise “yok” olduğu belirlenmiştir. Yaprak sapının uzunluğu (OIV 092) altı çeşitte “çok kısa”, altı çeşitte de “kısa”, Mersin çeşidinde “orta” ve Niğde çeşidinde “uzun” olarak bulunmuştur. Yaprak sapının orta damara oranı (OIV 093) dokuz çeşitte “daha kısa”, dört çeşitte ise “eşit” olduğu görülürken, Beyaz Üzüm(I) çeşidinde “çok daha kısa”dır.

İncelenen çeşitlerde çubukların enine kesiti (OIV 101) sekiz çeşitte “yuvarlak”, diğer yedi çeşitte ise “eliptik” olarak saptanmıştır. Çubukların yüzeyi (OIV 102) bütün çeşitlerde “Çizgili”dir. Çubuk ana rengi (OIV 103) yedi çeşitte “sarımsı kahverengi”, diğer yedi çeşitte ise “koyu kahverengi”dir. Çubuklarda lentisel varlığı ile boğumlarda ve boğum aralarında dik tüy varlığına (OIV 104-105-106) çeşitlerin hiçbirinde rastlanılmamıştır.

Çiçek yapısının (OIV 151) 12 çeşitte “erdişi”, Batman çeşidinde “erdişi görünüşlü dişi” ve Karaboğa çeşidinde “morfolojik erdişi fizyolojik dişi” olduğu tespit edilmiştir. İlk çiçek salkımının çıktığı boğum (OIV 152) dokuz çeşitte “üçüncü-dördüncü boğum”lardan, diğer beş çeşitte ise “Beşinci boğumun üstünden çıktığı” belirlenmiştir. Sürgün başına çiçek salkımı sayısı 11 çeşitte “iki”, diğer üç çeşitte ise “bir”dir.

Salkım özellikleri ampelografik çalışmalarda incelenen parametrelerdendir. Ancak bu özellikler toprak tipi, uygulanan terbiye sistemi, budama şekli ve bırakılan göz sayısı gibi birçok faktör tarafından etkilenecek büyük ölçüde değişim göstermektedir (Morton, 1979; İlder ve Uzun, 1988; Ecevit ve Kelen, 1999). Sürgün başına düşen üzüm salkımı sayısı (OIV 201) 11 çeşitte “iki”, diğer üç çeşitte ise “bir”dir. Üzüm salkımı büyüklüğünün (OIV 202) Reşadiye çeşidinde “çok küçük”, beş çeşitte “küçük”, beş çeşitte “orta”, Batman çeşidinde “büyük” Al ve Beyaz Üzüm(II) çeşitlerinde “çok büyük” olduğu belirlenmiştir. Salkım uzunluğu (OIV 203) bakımından Beyaz Üzüm(II) “çok uzun”, Batman “uzun”, diğer çeşitlerden sekizi “orta”, dördü “kısa” sınıfına girmişlerdir. Salkım sıklığı (OIV 204) yönünden Karaboğa “sık”, üç çeşit “seyrek”, altı çeşit “orta”, dört çeşit ise “çok sık” sınıfına girmişlerdir. Salkımdaki tane sayısı bakımından (OIV 205) sekiz çeşit “az”, üç çeşit “orta” ve üç çeşitte “fazla” sınıfına girmiştir. Salkım sapı uzunluğu (OIV 206) Tayifi çeşidinde “uzun”, beş çeşitte “kısa”, sekiz çeşitte ise “orta”dır. Salkım sapı odunlaşması (OIV 207) Beyaz Üzüm(I) çeşidinde “za-

yıf", 10 çeşitte "orta" üç çeşitte ise "kuvvetli" olarak belirlenmiştir.

Tane büyüklüğü (OIV 220) yönünden dokuz çeşit "büyük", üç çeşit "orta", iki çeşit ise "çok büyük" sınıfına girmiştir. Tane uzunluğu (OIV 221-1) bakımından dört çeşit "uzun", üç çeşit "kısa", yedi çeşit ise "orta" sınıfına girmiştir. Tane genişliği (OIV 221-2) bakımından altı çeşit "orta", iki çeşit "dar", altı çeşit "enli" sınıfına girmiştir. Tanede büyüklüğün bir örnekliliği (OIV 222) altı çeşitte "bir örnek" diğer tüm çeşitlerde çeşitlerinde "bir örnek değil"dir. Tane şekli (OIV 223) yönünden dört çeşit "hafif basık", dört çeşit "yuvarlak" üç çeşit "enli yumurta" şekli sergilerken, "yumurta", kısa oval" ve "uzun oval" şekillerinde birer çeşit yer almıştır. Tanenin enine kesiti (OIV 224) yönünden değerlendirildiğinde üç çeşit "yuvarlak değil" iken diğer tüm çeşitler "yuvarlak" değerine sahip olmuştur. Tane kabuk rengi (OIV 225) bakımından sekiz çeşit "yeşil sarı", altı çeşit "koyu kırmızı mor" sınıfına girmiştir. Pus tabakası (OIV 227) dört çeşitte "kuvvetli", altı çeşitte "orta" ve dört çeşitte "zayıf" olarak bulunmuştur. Hilum (OIV 229) incelenen çeşitlerin 10'nun da "az belirgin", dört çeşitte "belirgin"dir. Meyve eti rengi (OIV 230-231) bakımından bütün çeşitler "renksiz" sınıfına girmişlerdir. Meyve etinin sululuğu (OIV 232) açısından çeşitlerin tamamının "sulu" olduğu gözlenmiştir. Meyve eti sertliği (OIV 234-235) iki çeşitte "sert", beş çeşitte "orta", yedi çeşitte "yumuşak" olarak bulunmuştur. Tane sapı uzunluğu (OIV 238) 10 çeşitte "kısa", üç çeşitte "çok kısa", bir çeşitte ise "çok uzun" dur. Çekirdeklik durumu (OIV 241) bakımından incelenen çeşitlerin tamamı "var" sınıfına girmişlerdir.

Çekirdek uzunluğu (OIV 225) dokuz çeşitte "orta", beş çeşitte "uzun", çekirdeğin eni (OIV 242-2) beş çeşitte "enli", dört çeşitte "orta", beş çeşitte "çok enli", çekirdek ağırlığı (OIV 243) yedi çeşitte "orta", üç çeşitte "düşük", iki çeşitte "yüksek", iki çeşitte "çok yüksek" tir.

Olgunlaşma zamanı bakımından bütün çeşitler eylül ayı içerisinde olgunlaşarak "geççi" sınıfında yer almışlardır. Çiçeklenme döneminde ölçülen fakat sınıflandırılmadan verilen sürgün uzunluklarına göre en düşük büyüme gücü Niğde (43.69±18.73 cm), en yüksek büyüme gücü ise Karaboğa (75.30±29.00 cm) çeşitlerinde gerçekleşmiştir. Sürgünlerin boğum aralarının uzunluğu bakımından 12 çeşit "kısa" iki çeşit "orta" sınıfına girmişlerdir. Boğum aralarının orta kısmının çapı tüm çeşitlerde "ince" dir.

Salkım ağırlığı (OIV 502) bakımından, Bedar çeşidi "büyük", dört çeşit "orta", dokuz çeşit de "küçük" olarak tanımlanmışlardır. Tane ağırlığı (OIV 503) Alaköy çeşidinde "küçük", 13 çeşitte ise "orta" olarak bulunmuştur. Üzümlerin hasat döneminde yapılan analizlerine göre suda çözünebilir kuru madde (OIV 505) (SÇKM) miktarları dört çeşitte "çok düşük", 10 çeşitte ise "düşük" sınıfında bulunmuştur. Şıranın asit içeriği (OIV 506) bakımından Beyaz Üzüm(I), Karaboğa ve Tayifi çeşitleri "düşük", Bedar çeşidi "orta", dört çeşit "yüksek" altı çeşit de "çok yüksek" skala değerlerini almışlardır.

Çalışmada kullanılan üzüm çeşitlerinin olgun yaprak, salkım ve tane resimleri Şekil 1-14 arasında verilmiştir.

Şekil 1. Batman üzüm çeşidinin salkım, olgun yaprak ve tane fotoğrafları

Şekil 8. Reşadiye üzüm çeşidinin salkım, olgun yaprak ve tane fotoğrafları

Şekil 2. Mersin üzüm çeşidinin salkım, olgun yaprak ve tane fotoğrafları

Şekil 9. Şırnak üzüm çeşidinin salkım, olgun yaprak ve tane fotoğrafları

Şekil 3. Alaköy üzüm çeşidinin salkım, olgun yaprak ve tane fotoğrafları

Şekil 10. Al üzüm çeşidinin salkım, olgun yaprak ve tane fotoğrafları

Şekil 4. Bedar üzüm çeşidinin salkım, olgun yaprak ve tane fotoğrafları

Şekil 11. Beyaz Üzüm (II) üzüm çeşidinin salkım, olgun yaprak ve tane fotoğrafları

Şekil 5. Beyaz Üzüm(I) çeşidinin salkım, olgun yaprak ve tane fotoğrafları

Şekil 12. Niğde üzüm çeşidinin salkım, olgun yaprak ve tane fotoğrafları

Şekil 6. Karaboğa üzüm çeşidinin salkım, olgun yaprak ve tane fotoğrafları

Şekil 13. Keçi Memesi üzüm çeşidinin salkım, olgun yaprak ve tane fotoğrafları

Şekil 7. Tayifi üzüm çeşidinin salkım, olgun yaprak ve tane fotoğrafları

Şekil 14. Erciş üzüm çeşidinin salkım, olgun yaprak ve tane fotoğrafları

KAYNAKLAR

- Akın, A., 1995. Konya İli Akören, Güneysınır ve Hadim Yöresi Üzüm Çeşitlerinin Kısa Ampelografik Özellikleri ile Göz Verimliliklerinin Belirlenmesi Üzerinde Araştırmalar (Yüksek lisans tezi basılmamış). Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Konya.
- Aktepe, N., 1994. Kalecik İlçesi Bağcılığ ve Yörede Yetişen Üzüm Çeşitlerinin Ampelografik Özelliklerinin Belirlenmesi Üzerinde Araştırmalar, (Yüksek lisans tezi, basılmamış). Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Ankara. s.144
- Altın, H., 1991. Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Araştırma Bağında Yetiştirilen Bazı Üzüm Çeşitlerinde Ampelografik Özelliklerin ve Fenolojik Safhaların Belirlenmesi Üzerinde Bir Araştırma. (Yüksek lisans tezi, basılmamış)., Ç.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü. Adana. s.151.
- Anonim, 1983. Descriptors for Grape, International Board for Plant Genetic Resources (IBPGR) secretariat, Roma, p.93.
- Anonim, 1989. Minimal descriptor list for grapevine varieties. 5th International Symposium on Grape Breeding, Geilwerlerhof.
- Anonim, 2001. 2. Edition of the OIV Descriptor List for Grape Varieties and Vitis Species. Organisation Internationale de la Vigne et du Vin, Paris.
- Bowers, J.E., Bandman, E.B., Meredith, C.P., 1993. DNA Fingerprint Characterization of Some Wine Grape Cultivars, American Journal of Enology and Viticulture, 44(3): 266-274.
- Çelik, H., 1989. Amasya'da Yetiştirilen Bazı Üzüm Çeşitlerinin Göz Verimliliklerinin Belirlenmesi Üzerine Araştırmalar, Tr.J. of Agriculture and Forestry 23: 685-690.
- Çelik, H., Ağaoglu Y.S., Fidan, Y., Marasalı, B., Söylemezoğlu, G., 1998. Genel Bağcılık. Sunfidan A.Ş. Meslek Kitapları Serisi: 1, Ankara, s.253.
- Çoban, H., Küey, E., 2006. Manisa'da (Yuntdağı) Yetiştirilen Üzüm Çeşitlerinin Ampelografik Özelliklerinin Belirlenmesi Üzerine Araştırmalar. Ege Üniv. Ziraat Fak. Dergisi., 2006, 43(2):41-52.
- Demir, İ., 1987. Ankara Şartlarında Yetiştirilen Yabancı Kökenli Bazı Üzüm Çeşitlerinin Ampelografik Özelliklerinin Belirlenmesi Üzerinde Araştırmalar. (Yüksek lisans tezi, basılmamış). A. Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü. Ankara. s.98.
- Ecevit, F.M., Kelen, M., 1999. Isparta (Atabey)'de Yetiştirilen Üzüm Çeşitlerinin Ampelografik Özelliklerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. Tr. J. of Agriculture and Forestry 23 (1999) 511-518
- Fidan, Y., 1973. Bağ-Bahçe Kürsüsü Araştırma Bağında Yetiştirilen Standart Sofralık Üzüm Çeşitlerinin Ampelografik Vasıfları Üzerinde Bir Araştırmalar, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, Yayın No:590, s.88.
- Fidan, Y., 1975. Ziraat Fakültesi Fermantasyon Teknolojisi Kürsüsü Koleksiyon Bağında Yetiştirilen Papaz Karası, Öküz Gözü ve Merzifon Karası Üzümlerinin Ampelografik Vasıfları Üzerinde Araştırmalar, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yıllığı, 24(1-2):67-95.
- Galet, P., Precis, D., 1976. Ampelographia Pratique, 3 et 5 rue de la Vielle-Intendance Montpellier.
- Gürsöz, S., 1993. GAP Alanına Giren Güneydoğu Anadolu Bölgesi Bağcılığı ve Özellikle Şanlıurfa İlinde Yetiştirilen Üzüm Çeşitlerinin Ampelografik Nitelikleri İle Verim ve Kalite Unsurlarının Belirlenmesi Üzerinde Bir Araştırma, (Doktora tezi, basılmamış). ÇÜ.Fen Bilimleri Enstitüsü. Adana. s.81.
- İlter, E., Uzun, İ., 1988. Üzüm Çeşitlerinin Ampelografik Özellikleri, İzoenzim Bantları Yardımıyla Teşhisleri ve Fenolojik Safhalarının Çevre Şartlarıyla İlişkileri Üzerinde Araştırmalar, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu, Tarım ve Ormancılık Araştırma Grubu, Proje No: TOAG-566, s.183.
- Kaplan, N., 1994. Diyarbakır ve Mardin İllerinde Yetiştirilen Üzüm Çeşitlerinin Ampelografik Özelliklerinin Saptanması Üzerine Bir Araştırma, (Doktora tezi basılmamış). Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Kara, Z., 1990. Tokat Yöresinde Yetiştirilen Üzüm Çeşitlerinin Ampelografik Özelliklerinin Belirlenmesi Üzerinde Araştırmalar, (Doktora tezi basılmamış). Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Ankara. s.318.
- Kelen, M., 1991. Van İli Bağcılığı ve Burada Yetiştirilen Üzüm Çeşitlerinin Ampelografik Özellikleri Üzerinde Araştırmalar (yüksek lisans tezi, basılmamış). YYÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Kelen, M., Tekintaş, E., 1991. Erciş ve Yöresinde Yetiştirilen Üzüm Çeşitlerinin Ampelografik Özelliklerinin Belirlenmesi Üzerinde Araştırmalar, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 1/1, 110-128.
- Marasalı, B., 1986. Ankara Koşullarında Yetiştirilen Bazı Yerli Standart Üzüm Çeşitlerinin Ampelografik Özelliklerinin Belirlenmesi Üzerinde Araştırmalar (Yüksek lisans tezi basılmamış). A.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Morton, L.T., 1979. A Pratical Amhelography (Translated and Adapted From P.GALET) Cornell University Pres Itaca and London.
- Odabaşı, F., 1984. Investigation on Viticulture and Ampelographic Characteristics of Grape Varieties Cultivated in Iğdır. Hort. Abst. 054-06105
- Oraman, M.N., 1937. Ankara Vilayeti Bağcılığı ve Burada Yetiştirilen Üzüm Çeşitlerinin Ampelografik Özellikleri Üzerine Araştırmalar. Doğa Bilim Dergisi, D-28 (1): 57-64
- Oraman, M.N., 1963. Ampelografi, Ankara Üniversitesi Yayınları: 154, Ders Kitabı: 50, Ankara.
- Tan, A., 1992. Türkiye'de Bitkisel Çeşitlilik ve Bitki Genetik Kaynakları., Anadolu J. of AARI, 2,50-64, 1992.
- Schneider, A., Mannini, F., 1994. Guide to Identifying the Grapevine Bonarda Piemontese, Horticultural Abst., 64(4): 2659.